

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

راهنما و طرح درس خوانش

کتاب " چگونه می توان بال شکسته‌ای را درمان کرد؟ "

ویژه معلمان و مربیان برای زنگ خوان یار

سازمان مدارس راه ایمان خوزستان

تابستان ۱۴۰۴

➤ نام کتاب: " چگونه می توان بال شکسته‌ای را درمان کرد؟"

➤ نویسنده و تصویرگر: باب گراهام

➤ مترجم: بهمن رستم آبادی

➤ انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

➤ گروه سنی: بالای ۴ سال

خلاصه داستان:

پرنده‌ای به بلندترین ساختمان شهر برخورد می‌کند، سقوط می‌کند و روی زمین می‌افتد. مردم از کنار او رد می‌شوند ولی هیچکس متوجهش نمی‌شود. تا اینکه پسرک مهربانی از راه می‌رسد. پسرک پرنده را با خود به خانه می‌برد و از او مراقبت می‌کند. بعد از مدتی پرنده دوباره می‌تواند پرواز کند.

مقدمه:

کتاب «چگونه می توان بال شکسته‌ای را درمان کرد؟» روایت‌گر جامعه‌ای بی تفاوت است. افراد این جامعه آن قدر درگیر دنیای درونی و مشغله‌های خود هستند که توجهی به اطراف ندارند. آن‌ها متوجه نیستند که موجودی نزدیکشان آسیبی دیده یا نیازمند کمک است. اما در همین جامعه سرد و بی تفاوت، می‌تواند انسانی رشد کند که مانند دیگران نیست. او به جهان اطراف خود دقت می‌کند و اگر بتواند به دیگران کمک می‌کند.

ریشه‌ی رشد کردن چنین انسانی را می‌توان در خانواده‌ای جستجو کرد که محیط متفاوتی را برای او رقم زده‌است. در این داستان، خانواده‌ی پسرک با او در هدف مثبتی که دارد همراهی می‌کنند. با این‌که مراقبت از یک پرنده زخمی برای آن‌ها دردسر دارد، هرگز بابت تصمیم پسر، او را سرزنش نمی‌کنند. این احترام به کودک، باعث می‌شود او با اعتماد به نفس بیشتری تصمیم بگیرد. چنین کودکی می‌تواند در جامعه فردی پیشرو باشد، کسی که برای تحقق اهداف مثبت تلاش می‌کند.

همچنین خانه‌ی آن‌ها سرشار از رنگ و انرژی و صمیمیت است. برخلاف جامعه سرد و خشنی که به آسیب دیدن افراد ضعیف، بی‌توجه است، آن‌ها با حس همدلی و نوع‌دوستی با اطراف خود تعامل می‌کنند و تلاش می‌کنند تحت تاثیر ویژگی‌های منفی محل زندگی خود قرار نگیرند. نقش آفرینی پسرک در این داستان نشان می‌دهد که خانواده اش موفق بوده‌اند.

تاثیری که کودک از محیط اطراف می‌پذیرد غیرقابل انکار است. جلوه‌های بصری اهمیت زیادی در تاثیرگذاری بر خلق و خوی کودک دارند. یکی از جلوه‌های بصری که اصلی‌ترین تاثیر را بر رفتار کودک دارد، رنگ است. رنگ‌ها دارای

انرژی بوده و بر عملکرد بدن، ذهن و احساسات تأثیر می‌گذارند. مطالعات نشان می‌دهد که رنگ‌ها برای رشد مغز، خلاقیت، بهره‌وری و یادگیری مفید هستند. همانطور که رنگ بر محیط، اندازه، کوچکی، سردی یا گرمی یک فضا تأثیر می‌گذارد؛ در روحیه، احساسات و رفتارهای ما نیز موثر است. رنگ‌ها، ابزاری هستند که کودکان می‌توانند احساسات و افکار خود را با استفاده از آن‌ها بیان کنند .

در این داستان، کودک، بهبودی پرنده آسیب‌دیده را مشاهده می‌کند. کودک یاد می‌گیرد که اگر خودش نیز آسیبی دید، با گذشت زمان و صبر و امید ترمیم می‌شود. اگر مضمون این داستان به خوبی در ذهن کودک تثبیت شود، در بسیاری از موقعیت‌های زندگی به کمک او می‌آید؛ مثلاً وقتی کودک با آسیب جسمی مواجه می‌شود، با یادآوری این داستان، تاب‌آوری او در مقابل مشکل بالاتر می‌رود.

آموزش دوستی و همزیستی با حیوانات نیز مساله‌ی مهمی است که باید در کودکی آموزش داده شود. وقتی به کودکان می‌آموزیم که با حیوانات مهربان باشند، اهمیت شفقت و همدردی با سایر موجودات زنده را به آنها نشان می‌دهیم. این یک درس مهم و ارزشمند است که به آنها در مراحل مختلف زندگی شان کمک می‌کند. مراقبت از حیوانات می‌تواند همدلی، مهربانی و عزت نفس را به کودکان بیاموزد. شواهد علمی نشان می‌دهند کودکانی که رابطه خوبی با حیوانات دارند و با آن‌ها وقت می‌گذرانند عزت نفس بیشتری دارند و بهتر، از پس تعاملات اجتماعی برمی‌آیند، حتی پیشرفت شناختی بیشتری نسبت به همسالان خود دارند.

در آموزه‌های دینی نیز درباره‌ی حقوق حیوانات و مهربانی با آنان تأکید شده است. به‌طور مثال پیامبر اکرم (ص) فرموده‌اند: “هر کس که حتی به یک گنجشک رحمت کند، خداوند در روز قیامت به او رحمت می‌کند.” در دین اسلام، به مسلمانان تأکید می‌کنند که باید با حیوانات با مهربانی، احترام و مراقبت رفتار کنند و از هرگونه ظلم و سوءاستفاده از آنها پرهیز کنند تا به رضایت خداوند نزدیک شوند.

برخی از اصول آموزش دوستی و مراقبت از حیوانات:

- کودک را تشویق کنید حیوانات در طبیعت را مشاهده کند. توجه کنید که بردن کودکان برای دیدن حیوانات اسیر در سیرک یا پارک، این ایده را تقویت می‌کند که حیوانات فقط برای خدمت به انسان‌ها (یعنی از طریق سرگرمی) وجود دارند! این یک تفکر غلط است!
- در مورد رفتارهای طبیعی حیوانات، کتاب‌هایی را برای کودکان بخوانید. اکثر کودکان، کنجکاوی زیادی نسبت به حیوانات دارند و مشتاق هستند در مورد آنها چیزهای جدید بیاموزند. کتاب‌هایی را انتخاب کنید که نه تنها درباره زیستگاه حیوانات باشد، بلکه بر روی موضوعات رژیم غذایی و ویژگی‌های فیزیکی گونه‌های مختلف، یا ویژگی‌های اجتماعی و عاطفی و رفتاری آن‌ها تمرکز کند. در مورد ویژگی‌های حیوانات با فرزند خود صحبت کنید.

- کودک را به رفتار و زبان محترمانه با حیوانات تشویق کنید. به کودکان نوپا و کودکانی که برای اولین بار است با حیوانات تماس دارند، بیاموزید که رفتار ملایم داشته باشند. کودکان را از رفتارهای خشن و بی رحمانه منع کنید.

هدف از خواندن این کتاب:

با خواندن این کتاب، کودک به توجه به جهان اطراف خود و کمک به دیگران ترغیب می شود.

با کتاب همراه شویم:

در ابتدا تصویر ساختمان‌های بلند و سر به فلک کشیده‌ای را می‌بینیم که رنگ‌های خنثی و تیره‌ای دارند. گویا قرار است داستان، در یک شهر مدرن اتفاق بیفتد. بال‌های نازک پرنده به بلندترین ساختمان شهر کوبیده می‌شود و هیچ‌کس صدایش را نمی‌شنود. در تصویر نیز پرنده کوچک را به سختی می‌توانیم ببینیم. در یک کتاب نمی‌توانیم صدایی را بشنویم اما وقتی نویسنده می‌گوید که صدای پرنده را هیچ‌کس نشنید یعنی این شهر خیلی پر سر و صداست. صفحه دوم تصویر سقوط پرنده را از ساختمانی می‌بینیم که پرنده به آن کوبیده شده است، و بعد ادامه سقوط پرنده و تاکید بر اینکه هیچ‌کس نفهمید که پرنده افتاد. پرنده جلوی یک ساختمان قدیمی روی زمین می‌افتد. احتمالاً در بخشی از شهر که بافت تاریخی دارد افتاده است. آدم‌ها و ماشین‌ها به رنگ خاکستری هستند. سپس عبور آدم‌ها از کنار پرنده را می‌بینیم. زنی با کفش پاشنه بلند، زنی با کفش راحتی، مردی با کتانی، که همه با رنگ‌های خنثی تصویرسازی شده‌اند. این رنگ‌بندی از روح بی‌تفاوت و شلوغ شهر می‌آید. همه با عجله عبور می‌کنند و کسی به زیرپایش توجه ندارد.

حالا از بین ساختمان‌ها و آدم‌های خاکستری و قهوه‌ای، یک بچه با کاپشن قرمز و شلوار آبی و موهای روشن پیدا می‌شود. کودک دست در دست مادر از ایستگاه قطار شهری بیرون می‌آید و همان اول متوجه کبوتر می‌شود. پیش از این چندبار تاکید شده بود که هیچ‌کس متوجه نشد پرنده افتاد و حالا متن کتاب می‌گوید «هیچ‌کس جز پسر بچه‌ای مهربان». مادر دست پسر بچه را می‌کشد ولی او به سمت پرنده می‌رود. مادر نیز مانند همه آدم‌های شهر خاکستری است.

پسرک پرنده‌ای را می‌بیند که بالش شکسته است و پرنده نیز سرش را برمی‌گرداند تا او را ببیند. پسرک پرنده را از روی زمین برمی‌دارد. نیاز به تامل زیادی ندارد، انگار مطمئن است باید کاری برای پرنده انجام دهد. در این صفحه که پرنده در آغوش پسرک است، تمام صفحه رنگی است. این تصویر متفاوت با تصاویر ابتدای داستان تاکنون است. در

صفحه بعد که تصویر از فاصله بیشتری دیده می شود، دور پسرک نوری افتاده و لباس مادرش رنگ گرفته است، حتی مردم نیز کمی رنگی تر از صفحات قبل دیده می شوند. انگار مهر و محبت پسر به این پرنده، روی احوال شهر تاثیر گذاشته و محدود به خودش نیست. حالا مادر نیز با او همکاری می کند و شال گردنش را دور پرنده زخمی می بندد. پرنده را با خود می برند و پسرک یک پر او را هم که روی زمین افتاده برمی دارد. وقتی وارد ایستگاه قطار می شوند، نور مهربانی و محبت پسرک آنجا را هم رنگی می کند. آدم ها ولی همچنان بی تفاوت از کنارشان می گذرند.

پسرک و خانواده اش خانه ای یک طبقه دارند که زیر برج های شهر دیده می شود. یعنی فرهنگ و اتمسفر جایی که پسرک در آن بزرگ شده متفاوت است. محله ای آن ها درخت دارد و احتمالاً پسر با پرنده ها انس و دوستی داشته است. خانه ها، ماشین ها، آدم ها و درخت ها رنگ دارند. در این محله، زندگی در جریان است. وقتی وارد خانه می شویم نیز رنگ ها خودنمایی می کنند. کودک اولین سوالش این است که می توان یک پر را سر جایش برگرداند؟

پسرک و خانواده اش مشغول پانسمان پرنده می شوند. آن ها با پسرک همراهی می کنند. بسیاری از کارهایی که پدر و مادر برای پرنده انجام می دهند در توان پسرک نیست، پس او را در مراقبت از یک موجود زنده تنها نمی گذارند. پسرک پر کنده شده را کنار وسایل اتاقش می گذارد تا شاید بعداً بتواند آن را به بال پرنده بچسباند. پسر می بیند که اگر نمی توان پر کنده شده را سر جایش گذاشت، ولی می شود بال شکسته ای را درمان کرد.

پدر پسرک در تلاش است تا برای پرنده یک لانه درست کنند. او یک جعبه را سوراخ می کند و روزنامه ای را داخل آن می گذارد. روی این روزنامه تصویر یک تانک نظامی است. شاید پیامی باشد برای ادامه دادن زندگی حتی در شرایطی که جنگ وجود دارد و سایه ی شومش روی سر بچه هاست. در این دو صفحه، رنگ های شاد و متنوع خانه را در پرده و مبل و عروسک، بهتر می بینیم. حتماً شخصیت متفاوت پسرک با جامعه، نتیجه زندگی در این خانه است.

در تصویر بعدی ما خانه را از بالا مشاهده می کنیم. در این تصویر همه چیز جز سه بخش، بی رنگ شده است. خانواده پسرک که مشغول جا دادن پرنده در جعبه هستند، تلویزیون که دارد اخبار جنگ پخش می کند و سه مجسمه پرنده روی دیوار که به موازات جت های جنگی داخل تلویزیون هستند. این تصاویر به خوبی جنگ و صلح را کنار هم به نمایش می گذارند، تصاویری از خشونت عریان و آشکار جنگ در مقابل تصاویری از شفقت و مهربانی خانواده ای که سعی می کنند پرنده را درمان کنند، پرنده ای که خود می تواند نمادی از صلح باشد.

در صفحه ی بعد پسرک و مادرش پرنده را پشت پنجره می گذارند و روی تقویم علامت می زنند. قاب های مختلفی از پرنده را می بینیم که در آرامش این خانه در استراحت است. خانواده ی پسرک به پرنده غذا می دهند و برایش قفس می خردند. آن ها به نیاز پرنده برای داشتن مکانی مناسب تر از یک جعبه، توجه دارند.

پسرک با گذشت زمان، وقتی زخم پرنده بهبود یافت، پانسمانش را باز می کند. پرنده تلاش می کند دوباره بپرد ولی نمی تواند و دائم زمین می خورد. پسرک و خانواده اش به او سخت نمی گیرند و دوباره از او مراقبت می کنند. پرنده، پرواز پرنده های دیگر را تماشا می کند.

خانواده می خواهند پرنده را امیدوار کنند که باز هم می تواند پرواز کند. آنها قفس را برمی دارند و از خانه بیرون می روند. در اینجا می بینیم پسرک برای پوشیدن لباس خودش نیاز به کمک دارد، اما این باعث نمی شود به عنوان یک ناجی و قهرمان به پرنده کمک نکند. پسرک حواسش هست که پرکنده شده ی پرنده جا نماند.

آن ها به همان ایستگاه قطار می روند. حالا مهربانی گسترده تر شده، پسرک و پدر و مادرش به شهر سرد و بی روح، رنگ داده اند. پسرک دستش را باز می کند تا پرنده بپرد. تمام صفحه غرق نور و رنگ است. پرنده از بالای سر شهر پرواز می کند. او بالای مجسمه شمشیر به دستی که نماد جنگ است، اوج گرفته و صلح را نشان می دهد. پرنده بال می زند و پرهای آن یادگاری پیش پسرک می ماند .

با وجود حس مالکیت در کودکان که در این سن بسیار چشمگیر است ولی پسرک به راحتی از پرنده دست برمی دارد و او را پرواز می دهد. حس مالکیت در این سن باعث می شود که کودکان نتوانند چیزی که خود را صاحب آن می دانند را از خود دور کنند. پسرک مدت ها با پرنده انس گرفته و به جز عواطفی که مانع از جدایی او از پرنده می شود، انتظار داریم پرنده را مال خود بداند. اما او آزادی و پرواز پرنده را ترجیح می دهد به این که در قفس و کنار او بماند. در واقع پسرک وظیفه ی اصلی خود، که مراقبت از پرنده و آماده کردنش برای پرواز دوباره بود را فراموش نمی کند.

پیش از خواندن کتاب:

ابتدا به کودکان بگویید که این یک کتاب تصویری بدون کلام است و کتاب های تصویری نوع خاصی از ادبیات کودکان هستند. روی جلد و پشت جلد را با کودکان نگاه کنید.

- دو صفحه رو و پشت صفحه همچون صحنه نمایشی است که کارگردان بر روی شخصیت اصلی نور افکنده است. شخصیت اصلی کتاب، کودکی است که پرنده زخمی را روی زمین یافته و شتابان به سوی اش می رود. در این باره با کودکان گفت و گو کنید .
- از کودکان بپرسید به نظر شما این داستان درباره ی چیست؟
- تصویر جلد و صفحه اول را پیش چشم بچه ها بگذارید و اجازه دهید به خوبی ببینند.
- از کودکان بپرسید تاکنون پرنده زخمی دیده اند؟
- از کودکان بپرسید تاکنون به حیوانی کمک کرده اند؟
- از کودکان بخواهید انواع پرندگان را نام ببرند یا تصاویر برخی از پرندگان را در کلاس نشان دهید.

هنگام خواندن کتاب:

- در صفحه اول از بچه‌ها پرسید چند ساختمان در تصویر می‌بینند؟
- در صفحه اول از کودکان بخواهید بلندترین و کوتاه‌ترین ساختمان را نشان دهند.
- در هر صفحه پیش از خواندن متن یا گفتن توضیحی از بچه‌ها بخواهید که داستان تصاویر را روایت کنند.
- بعد از خواندن متن صفحه اول، از بچه‌ها بخواهید پرنده را پیدا کنند.
- در صفحه دوم از بچه‌ها پرسید اگر یک نفر با دوربین این صحنه را ثبت کرده باشد، کجا ایستاده؟
- در صفحه سوم از بچه‌ها پرسید چرا هیچ‌کس نمی‌فهمد که پرنده افتاده؟
- وقتی پسرک پرنده را می‌بیند از بچه‌ها پرسید به نظرتان پرنده را با خود می‌برد؟
- توجه بچه‌ها را به تفاوت رنگ لباس پسرک جلب کنید.
- از بچه‌ها پرسید چرا رنگ پسرک با باقی تصاویر کتاب متفاوت است؟
- وقتی باقی تصاویر هم رنگی می‌شوند، توجه بچه‌ها را به این رنگ‌ها جلب کنید.
- از بچه‌ها پرسید چه شد که رنگ‌ها به تصاویر کتاب آمدند؟
- وقتی پسرک و مادرش پرنده را به خانه می‌آورند، از بچه‌ها پرسید آیا رفتار آنها با پرنده درست و مناسب است؟
- آیا لازم است که آنها از پرنده مراقبت کنند؟
- پیش از پایان قصه پرسید به نظرشان این پرنده حالش خوب خواهد شد؟ آیا بچه‌ها به بهبودی او امید دارند؟
- از بچه‌ها پرسید آیا پسرک پرنده را پیش خودش نگه می‌دارد یا او را به خانه‌اش باز می‌گرداند؟

بعد از خواندن کتاب:

- از کودکان پرسید چرا پرنده به شیشه ساختمان خورد؟
- از آنها پرسید داستان در کجا رخ می‌دهد؟ شهر یا روستا؟ شهر بزرگ یا کوچک؟ تفاوت آن با محل زندگی بچه‌ها چیست؟
- جایی که داستان اتفاق می‌افتد یک مکان واقعی است یا تخیلی؟
- فکر می‌کنند پسرک چه صداهایی را می‌شنود؟ چه بوهایی را احساس می‌کند؟
- در صفحه ۶ و ۷ کتاب، پرنده در فریم‌های جداگانه نشان داده شده است، تصویرگر به این شکل گذر زمان را به ما نشان داده. به کودکان کمک کنید گذر زمان را روایت کنند.
- در صفحه ۲۶ و ۲۷ کودک در تصاویر گذر شبانه‌روز را می‌بیند.
- در صفحه ۲۸ تصویرهای گوناگون از قرص ماه نشان داده شده درباره آن گفتگو کنید.

- از کودکان بپرسید چرا بعضی صفحات خاکستری است؟ این رنگ چه حسی به آنها می‌دهد؟
- در خانه پسرک چه رنگ‌هایی دیده می‌شود؟ کودکان آن‌ها را توصیف کنند.
- از کودکان بپرسید آن‌ها هم بهبودی پس از مریضی را تجربه کرده‌اند؟
- نمادهایی از جنگ در کتاب به کار رفته از کودکان بخواهید آن‌ها را پیدا کنند.
- از بچه‌ها بپرسید در تصاویر تلویزیون چه می‌بینند؟ چه تعریفی از این تصاویر دارند؟ (قرار نیست بچه‌ها را با گفتگو درباره‌ی جنگ مضطرب کنیم، اما خوب است آنها بدانند در نقاطی از این دنیا کودکانی هستند که در شرایط سخت جنگ زندگی می‌کنند).
- از بچه‌ها بپرسید به نظرشان باید پرنده را در قفس نگاه‌داشت یا او را رها کرد؟
- از بچه‌ها بپرسید اگر چیزی را پیدا کنند با آن چه می‌کنند؟ آیا پیش خود نگاهش می‌دارند؟

بازی و تمرین:

- در صورت امکان جعبه کمک‌های اولیه و پانسمان‌های ساده را به کودکان آموزش دهید.
- کودکان یک پرنده زخمی و یک پرنده در حال پرواز را نقاشی کنند.
- داستان کتاب را به صورت پانتومیم اجرا کنید.
- در یک برگه بنویسند مشکل این داستان چه بود؟ چه راه حلی برای آن پیدا شد؟ چه کسانی این مشکل را حل کردند؟
- با کمک یکدیگر یک لانه برای پرندگان درست کنید.
- در یک مکان مشخص برای پرندگان دانه بریزید. می‌توانید با هم قرار بگذارید اگر بچه‌ها برنج یا نان خشک اضافه داشتند آنها را در آن مکان بریزند.
- به طبیعت بروید و پرنده‌های مختلف را مشاهده کنید. درباره رنگ، اندازه و شکل آن‌ها صحبت کنید.
- قرار بگذارید تا هفته آینده هرکسی یک کار انجام دهد تا به دنیا کمک کرده باشد. بچه‌ها گزارش آن کار را در کلاس بگویند.
- اگر توانستید پر پرنده به کلاس بیاورید. اجازه دهید کودکان آن را لمس کرده و نقاشی آن را بکشند.
- موقعیت‌های مختلفی از حیوانات نیازمند به کمک را برای بچه‌ها بازگو کنید و بپرسید در چنین موقعیتی چه کار خواهند کرد؟
- با استفاده از کاغذ رنگی، کاردستی پرنده را درست کنید و آن‌ها را از سقف کلاس با یک نخ آویزان کنید.
- از بچه‌ها بخواهید هر کدام از بچه‌ها ۵ وسیله که برای خودش است و ۵ وسیله که متعلق به خودش نیست را نام ببرند. از آنها بپرسید وسایلی که در محله شان وجود دارند، یا درخت‌ها و حیواناتی که آنجا هستند،

متعلق به کیست؟ می توانند تصاویری از وسایل همگانی را نقاشی کنند و مشخص کنند که اینها متعلق به همه هستند.

- یک قفس ساده (حتی با جعبه‌ی مقوایی) بسازید، پرنده‌های کاغذی بچه‌ها را در قفس بگذارید. در فرصت مناسبی به حیاط مدرسه، یا به طبیعت بروید و از بچه‌ها بخواهید پرنده‌های کاغذی را آزاد کنند. (قرار نیست با جا گذاشتن این پرنده‌ها در طبیعت، فضا را آلوده کنیم. این فقط یک نمایش کوتاه و یک حرکت نمادین است. پرنده‌ها را بعد از این فعالیت به کلاس برگردانید)